

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

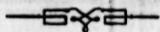
SEMEL IN MENSE PRODIT

Premium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 4,80;
ubique extra Italiam Lib. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; M. 5; Rubl. 3; Coron. 6,25.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in commentarii operculo
Lib. 0.10 pro unoquoque centimetro quadrato.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii *VOX URBIS* possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud GEBETHNER ET WOLF Apud "KRONIKĘ RODZINNĄ",

VARSAVIAE POLONORUM Rakiewskie Przedmiescie, 15.

IN ANGLIA

Apud BURNS AND OATES

VARSAVIAE POLONORUM Krakowskie Przedmiescie, 6.

IN GERMANIA

Apud FRIEDRICHUM PUSTET
S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.

LONDON W.
28, Orchard Street.

IN CANADA

Apud LIBRAIRIE GRANVILLE PARIS

RATISBONAE in BAVARIA.

MONTREAL
1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

Ex Germania. — De socialistarum factione.
De re litteraria apud Subalpinos. — De historia.
Vox Urbis Palaestra. — Fragmenta Ciceroniana: De imitatione Ciceronis quid senserit Muretus.
Flores cito moriuntur....
De epistolarum diribitoris memoriae.
Leonis PP. XIII sepulcrum ad S. Ioannis in Laterano.
Philandri Bavari de aqua disputatio.
Acta Pontificia. — Sanctissimi Domini Nostri Pii divina providentia Papae X litterae encyclica de modernistarum doctrinis: Exordium — De modernistarum agnosticismo — Ab agnosticismo ad immanentiam vitalem.
Diarium Vaticanum. — Coram SSmo admissiones. — Pontificiae electiones. — Vita functi viri clariores.
Annales: — Haganus de pace conventus alter. — Mauritana res. — Turcarum Persarumque contentiones. — Austrorum Hungarorumque trepidationes. — Ex inferiore America.
Publici per Orbem coetus legibus ferendis.
Per Orbem.
Aenigmata.
In tertia operculi pagina:
TARCISIUS - Actio dramatica I. B. FRANCESIA versibus senariis conscripta.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

95, Via della Pace

M DCCCC VII

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS Comm. VOX URBIS in an. MDCCCCVII.

Premium annuae subnotationis est in Italia Libell. 4,80;
ubique extra Italiam Libell. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; March. 5;
Rubl. 3; Coron. 6,25 *recto tramite* mittendum ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM

COMMENTARII "VOX URBIS", POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM
ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCII CONSTITUTA:

Ex subnotatoribus quisque KALENDARIO a *Vox Urbis*
expresse edito fruetur.

Qui socios novos comparaverit duos premiumque eorum
subnotationis mi-
serit, subnotationem gratis omnino sibi habebit.

Qui triginta socios novos comparaverit ante Iulium
mensem - bi-
bliopolis exceptis - dimidiatum premium itineris habebit a quovis Europae
loco ubi vivat Romanum usque, atque inde in domum suam, secunda, prouti
vocant, ferriveharum classi usus.

Qui sexaginta socios novos comparaverit uti supra,
eodem iti-
nere gratis omnino fruetur.

Kalendis Ianuariis MDCCCCVII "cumulativa", subnotatio instituta est
inter comm. *Vox Urbis* et Romanum diarium *Corriere d'Italia*.
Ven. in Italia lib. 81; apud exteris gentes lib. 34,50.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 4,80 — Ubique extra Italiam:
Lib. 6,25, Doll. 1,25, Sch. 5, M. 5, Rubl. 3, Coron. 6,25

SEMEL IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR.
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE — Via Alessandrina, 87.

EX GERMANIA

De socialistarum factione

LOQUUTI in hoc commentario de Germanicis rebus, tum nimis de eorum prosperitate, tum de catholicae partis, quae hec florescit, incremento, modo praestat factionis, catholici nominis aemulae, videre vitam, quae socialistarum est; idque eo magis quum Essen, urbs Westfalianae caput provinciae, universalem Germanorum conventum mox viderit, qui socialistis addicuntur. Regio plane ea erat, qua nulla opportunior ad talia cogenda comitia videri poterat. Ibi enim opificum agmen ingens coactum est prope ditissimas mercatorum atque argentiorum susceptorumque operum et industriarum aedes; illuc novissima aetate opifices inter et patronos bellum deductum est frequentius quam in ceteris provinciis. Urbs, quae abhinc annos triginta nondum incolarum millia centum continebat, fere tercentum hodie habet. Praestant in illa civitate carbonis, ferri, chalibisque opificia, in eiusque aedibus viri in industria artibus principes vivunt Kirdorf, Krupp, Kissen... aliique, qui ipsis saepe magistratibus opibus suis longius pollut. Nihil igitur mirum, si eam ad urbem omni ex parte opificum manipuli descendunt, suaque veluti castra ponunt et muniunt. Itaque opificum vitae rationes et mores nulli melius spectanda apparebant.

Worwärts, diarium socialistarum factionis princeps, conventus Esseniensis laudes meritas hodie recinit, tum quia disceptationes sereno animo deductae fuerint, tum quia uberem frumentum eas allaturas opificibus confidit. Conventum tamen sterilem in academiam postremo evasisse patet, nihilque, aut fere, utilitatis factioni attulisse sua. Ignoscendum quidem diariis et ephemericibus, quae tot illum laudibus extulere: accepta enim novissimis in comitiis clade latissima, pertimescendum iure erat, ne ira aut livor aut pudor in iurgia atque lites erumperent. Idque eo magis quia urbanitate atque humanitate dicendi et disceptandi Germanici socialistae hand optime pollut. At multa re emendata sunt atque temperata, quae superbia prius atque temeritate tumebant, ipseque disceptandi modus sedatus est optime.

Itaque Essen in urbe Orydensis conventus non licuit iurgia iterare, quae tantae offensioni populo fuerant. Ex quo immo maturior doctrina atque publicarum rerum sapientia melior socialistarum opiniones plerumque deputit, factiones et sectae ipsa in acie dissidentes alia in aliam acerrime pugnarunt, ut

omnem sibi factionem manciparent. Igitur inter Bernsteinum, virum ingenio acutum et indole acerrimum, atque Bebelium, qui iamdiu factioni universae praeverat, in dies discordia crevit et odium. Dresdace autem partae modo comitiales victoriae neque moderationem neque prudentiam suaserunt, omniaque reiecta sunt, quae non omnino philosophorum novae doctrinae placitis convenienter. Sperabant igitur viri, alii satis docti, hodiernam vivendi rationem sese brevi eversuros; sed perduellum doctrina illa impediebat, quominus agmina asseclarum crescerent et firmarentur. Novissima autem experientia apparuit semitam hanc falsam atque inanem habendam esse; atque Bernsteinio eiusque fautoribus nova in dies auctoritas comparata est. Haec vero magis magisque supremo tempore confirmata sunt, veterique audaciae modo successit incerta quaedam ac timida mens, qua factionis duces gravissimas plerumque quaestiones quam citius seponebant. Nullus itaque in Essensi conventu tonuit Iupiter, nullus dissidentes sententias condemnavit, relataeque sunt opiniones et leges quae ad discordiam forte animos commovissent. De feriis kalendis Maiis celebrandis ab universa opificum multitudine, de coloniis non amplius deducendis, de exercitibus abolendis nulla disceptatio fuit, nullum latum suffragium, quia inutilia haec passim et vana omnibus ipsique Bebelio apparuerunt.

Hodiernam certe factionis rem male accidisse Bebelius aperte non declaravit, sed commendavit enixe, ut omni ausu et nisu vires et agmina sodalium multiplicarentur. De foederibus vero cum proximis factionibus connectendis, id tantum cautum, ne foedera huinsmodi nimis arcta aut diuturna constringerentur, ne totius factionis auctoritas apud cives ultra minueretur. Nonne id satis aperte rei statum declarat?

Duo denique nova constituta sunt, ut nimirum diaria omnia et factionis ephemericades ab uno eoque principe loco et schola ab una dirigantur, quo fertilius agere in populum valeant, utque de tollendis ignitorum potum abusibus rogatio feratur, non abunde quidem sunt.

Ex quo optime probatum est socialistas quoque intellexisse tandem oeconomicam hanc, quam propugnant populi redemptionem, a morum ipsa emendatione derivandam primum esse et initiandam, quam quidem sententiam catholici viri, qui de populari re scripsere, iamdiu et semper professi sunt.

R. M.

DE RE LITTERARIA APUD SUBALPINOS⁽¹⁾

DE HISTORIA

At omnium historicorum princeps apud Subalpinos facile habetur Caesar Balbus, Proserpi filius, antiqua eademque celebri nobilitate clarus, Augustae Taurinorum natus an. M DCC LXXXIX. Infantiam Lutetiam Parisiorum transegit, ubi pater erat regis orator. Qui, everso regno, fractisque Subalpinorum opibus, immobilis fidei exemplar, Barcinonem contendit, ibique, quum regni restituendi jam nulla spes esset, per domesticum otium in matheseos studio filium exercuit. Huic fortasse est disciplinae accepta referenda severa illa scribendi ratio, quae in posternum maxime viguit in omnibus ipsis voluminibus.

Interea quum Napoleon ad rerum gubernacula pervenisset, Subalpini, rege suo orbati, sub Gallico dominatu diu fuerunt, et exiles in patriam reversi. Tunc sub honoris speciem, quum imperator sibi optimum quemque advercat ad munera subeunda ex omnibus sui dominatus regionibus, et Balbus etiamtum adolescens, sed iam civili sapientia et rerum usu praeclarissimus habitus, Lutetiam Parisiorum profectus inter viros consilii regno administrando adlectus est. Mox, suadente imperatore, Romam contendit, ubi, in captivitate Pii VII Pontificis Max. Savonae, quum novus rerum ordo instauratus esset, ipse inter urbis curatores, ingemiscientibus suis fuit renuntiatus. Quod quidem decus brevi, labentibus annis, in acerbum atque insanabile vulnus conversum, aetati potius puerili est adsignandum quam mentis improbitati.

Verum, devexa iam aetate, et atroci tempore, quum Augustae Taurinorum oratores populares, de republica in urbe iterum instaurata, et factiosis rem publicam obtinentibus agerent, quum Caietam Pius IX P. M. secessisset, ipse, arrepta occasione, mira ingenii eruditione animique fortitudine, in rebellis homines erga Pontificem est acerrime insecatus, et sententiam antea sibi probatam refutavit, atque sacrum Pontificium Principatum fortissime adseruit.

Pacatis tandem rebus, Augustam Taurinorum reversus, impetrata munerum vacatione, domesticum otium litterarum studio, morum suavitate, atque imprimis italorum historia honestavit. Quod Horatius de se profitetur, nil aliud quam de Mecenate: *Prima dicte mihi, summa dicende Camoena*; iure Caesar Balbus de se dicere potuit, nil quam de Italia, de Italorum gloria et potentia scriptitasse. Certus hac ratione patriae se inservire non sibi, laetioris for-

(1) Cfr. num. sup.

T. ET G. FRATRUM PARISI
Pontifícia officina Candelarum ad Sacra
Facularumque sine oleo ad noctem, decem horas ardentium.
ROMAE in ITALIA, in Foro Campi Martii, 6

Peculiaris candelarum liturgicarum fabricatio ad S. Sacrificii celebrationem - Cerei Paschales
- Lumen Christi - Cerei ad Officia Tenebrarum - Cerei ornamenti decori ad baptismata et
Sacram Synaxim primum recipiendam - Filum cera madefactum ad candelas accendendas.

Merces ad omnes orbis portus nullo impendio iubentium, ne pro colligatione quidem, mittitur.

REQUIRANTUR CATALOGUS ET PRETIA

Officinae honores concessere Summi Pontifices PIUS IX, LEO XIII, PIUS X.

Commercium epistolare habetur Italica, Latina, Anglica, Gallica, Theutonica, Hispanica lingua.

Sociis et lectoribus officinam hanc Candelarum ad Sacra enixe commendamus,
quae per orbem universum operis suae fructus iamiam disseminavit.

SUPELLEX AD RES DIVINAS

Commentarii VOX URBIS administratio recto tramite suppeditat supellectilem omnem, qua tum in templis, tum in oratoriis ad res divinas uti solemus.

Mandata ad VOCIS URBIS administratorem (Romam, via Alessandrina, 87) mittantur, res praecise indicando, quas quisque sibi cupit. Gratuito sumptuum aestimatio fiet.

SATURIO

Comoedia latinis versibus conscripta a clarissimo viro
Ioanne Baptista Francesia et per Commentarii VOX URBIS
paginas vulgata, in volumen redacta est, quod apud Commentarii eiusdem administratorem venale prostat lib. 1.

IN LUDIS LITTERARUM OPTIMA TIRONIBUS SCENICE AGENDI EXERCITATIO.

De claris sodalibus provinciae Taurinensis Societatis Iesu commentarii conscripti
et exornati a P. SALVATORE CASAGRANDI ex eadem provincia, ven. lib. 7
beneficio *Missionum* Montium Saxorum, Californiae et Alaskae S. I., VOX URBIS
Sociis pretio lib. 4,50 conceduntur.

Qui sibi eos cupiat, ab auctore requirat *Via Barbaroux, 28 — Torino.*

ronianos stomachum ostendere coepit pluraque sententiae suae confirmandae tuendae attulit argumenta:

« Dic - inquit - ipse in eo errore versatus sum, ut nisi qui aut Ciceronis aetate aut paulo ante vixissent aut certe illi aetati suppare fuissent non satis dignos esse arbitrarer, quorum exemplo qui latine aut scribere aut loqui vellent, niterentur, sed postea, re tota mecum accuratis considerata, visus ipsi (1) mihi sum nimio plus mihi sumere, qui de Seneca, Livio, Valerio, Celso, Quintiliano, Columella, utroque Plinio, Tacito, Suetonio, Velleio, Q. Curtio, Lactantio aliquisque eiusmodi scriptoribus, quos et ab iis ipsis temporibus, quibus Latina lingua floruisse diceretur, propius afferre, et suo quemque saeculo, disertissimus habitus esse constaret, temere pronuntiare auderem. Certe enim neque quisquam unquam veterum eos male latine locutos esse dixit, neque nos, tam longo intervallo, valde boni eius rei existimatores sumus. At multa simplicia vocabula, multa etiam loquendi genera in eorum libris legentur, quae apud Ciceronem et eius aequales nusquam reperias. Primum quis hoc praestare audeat? Ciceronis scriptorum vix decimam partem reliquam habemus eamque multis partibus mancam ac mutilam, multis vulneribus, multis cicatricibus deformatam: Salustii (2) vix centesimam, Varronis tandem, Catonis et tam multis voluminibus unum de re rustica commentariolum, tot historicorum, tot iurisconsultorum scripta perierunt, et ex illis fractis ac laceris, quae ad nos pervenerunt, Romani sermonis reliquiis adfirmare audemus, si quid in eis non reperiatur, id apud veteres in usu non fuisset? Quanto credibilis est nova multaque inusitata nobis videri, quae si eorum libri existarent in frequentissimo usu posita fuisset constaret? Illi autem, quos stulte et arroganter, ut minus eleganter locutos, despicer audemus, cum et bibliothecas haberent omni genere librorum instructissimas et eas diligentissime per voluntarent et acerrimo iudicio praediti essent, quis scit an ea ipsa ex vetustioribus sumpererit, quae frustra nobis aut novitatis aut peregrinitatis nomine suspecta sunt?...

» Quid quod in istis ipsis Ciceronis reliquiis multa sunt, quae semel tantum leguntur? Ergo si paulum chartae aut mus aut tinea adrosisset, aut situs et caries corrupisset, aut scintilla e lucerna in certam aliquam libri partem incidisset, hodie *pigrandi et controvertendi* verba, multaque alia istis delicatis barbara essent, quae nunc ita non refugunt, ut inculcent. Et ut magis intelligas totum hoc e stulta quodam opinione pendere, scito multos ex istis inepte fastidiosis, quibus quidquid dicunt, quod Ciceronis non sit, meros lapides loqui videntur, quibus, ut olim athletis in arenam descendebus, circumdandae essent amphotides, quoties in publicum prodeunt, ne delicate ipsorum aures vocum non ciceronianarum ictibus contundentur, saepe esse a me magna cum voluntate delusos....

» Meministine cum vox *illistrissimus* apud istos censores in urbe ius togae tueri non poterat, sed pro peregrina habebatur? — Nec

miserae prodesse in tali tempore quibat, quod Gellius *illistrissimas orationes* et *illistrissimos philosophorum* alicubi dixisset. Itaque si quis latine loquens *cardinalem quempiam illustrissimum*, ut fit, vocaverat, in eum ὅλῳ τῷ μυκτήρι, ut graeci dicunt, utebantur. Neque extorqueri eis poterat, ut non *maxime illustrem*, pro *illistrissimo*, dicerent, nisi, postquam ex Varrone audierunt (1) *illistrissimum quemque, ex veteribus pastorem fuisse*. Et quidem eam vocem nemo maiori cachinno excipere solitus erat, quam ille quem sui ita esse Ciceronis similem praedicavant, ut dicerent σύνῳ μὲ τὴν Δῆμοντρα, eique illud occinerent: οὐ πειτε; Αχιλλέως ἀλλ' Αχιλλέως οὐτος; εἰ. Quid cum aliquando ad me libros tum Aristotelis ad Nicomachum interpretantem venisset audissetque affirmantem innumerabilia esse in omnibus philosophiae partibus, quae latine dici non possent ab iis qui tam severi esse vellent, egresso mihi, cum circumfusa nobis esset magna eruditorum hominum corona, mirari se dixit, quid ita mihi videretur fieri non posse, quod iam egregie Perionius praestitisset. Credo, inquit, illum dicens, qui quod quineto quoque anno faciendum significari vellet, id *singulis quinque annis*, fieri oportere scripsit. Eum ipsum, inquam, et Ciceronis eloquentiam vide.

» Sed ut me ad propositum referam, etiam si hoc demus, novata esse multa ab iis qui post Ciceronem fuerunt, quid caussae est, cur ea reiicere debeamus? Quorsus igitur illud Horatii: (2) *Ut folia in silvis, et illud: licuit semperque licebit — signatum praesente nota producere nomen?* Nonne Cicero et multa novavit ipse et Catonem, Varronem, Brutum aliquae ut idem facerent hortatus est? An fortassis personale illud privilegium fuit, ut cum Cicerone et cum iis, qui *tum vivebant homines atque aevum agitabant*, extinctum esse videatur? *Incomprehensibile* Ciceroni fingere licuit, quid ni aliis alia ad eundem modum postea licuerit? Evidem existimo Ciceronem, si ad Quintiliani et Plinii et Taciti tempora vitam producere potuisset et Romanam linguam multis verbis eleganter conformatis eorum studio auctam ac locupletatam vidisset, magnam eis gratiam habiturum, atque illis vocibus cupide usursum fuisset.

» Nam istorum quidem audire est operae premium amentiam. Ad Taciti aut Suetonii voces nauseant, ipsi eas scriptis suis intexunt, quae ne in culina quidem illorum patienter audiri potuissent: Mentior, nisi tibi, cum voles, in scriptis quorundam qui huius sectae coriphaei habentur, *speculationem, ingratitudinem, contrarietatem* aliaque eiusdem generis plurima ostendero:

Sed satis est dixisse; ego pulchra poēmata pango!

Cum semel in hanc disciplinam nomen deridis quocumque modo et scribas et loquare, dicas licebit:

Ταῦτα τοι γενεῖται τε καὶ αὐτοῖς εὐχομέναι εἰναι...

» Quid tu igitur? inquires. Ex omnibus antiquis scriptoribus, nullo discrimine, verba quibus utare, depromes? Immo vero adhibebo iudicium, habebo delectum et, cum ex iis potissimum qui

antiquitatis quoque ipsi principes nisi sunt, Cicero, Caesare, Terentio, aliis, quamplurima sumpsero, cum orationis meae genus ad eorum exemplar quam maxime potuero, conformare, ex aliis quoque bellissimum quodque carpam et quo quisque maxime excelluisse videbitur, id imitari atque exprimere conabor, neque in iis modo quos paulo ante nominavi, sed in Tertulliano, Arnolio, Hieronymo, Augustino, Ambrosio et, quod magis mireris, Appuleio, Cassiodoro, Martiano etiam et Sidonio Apollinari multa reperiam, quibus sno loco positis oratio uberior et ornatior fiat. Tibi quoque, Dari, auctor sum ut idem facias, in primisque ut ne eorum stultitiam imiteris, qui usque eo antiquitatis studiosi sunt, ut voces quoque christiana religionis proprias refugiant et in eorum locum alias substituant, quarum nonnullae etiam impietatem olen, qui non *fidem*, sed *persuasionem*; non *sacramentum corporis dominici*, sed *sanctificum crustulum*; non *excommunicare*, sed *diris divovere*; non *angelos*, sed *genios*; non *baptizare*, sed *abluere* dicunt: aliaque eodem modo depravant; qui, ut opinor, nisi sibi metuerent, etiam pro Christo *Iovem optimum maximum* dicent. Est enim magis ciceronianum. Quae autem insania est cum *porricere*, cum *impetrare*, cum *tripudium solistimum*, cum *pateras et sympinia* legimus, notare ea tamquam dicta sapienter, quod ex auguralibus et pontificalibus libris deprompta sint; propria christiana fidei et christianorum rituum verba ut non satis latina contemnere? »

(Ad proximum numerum).

Flores cito moriuntur....

Divites pictis follis resident

Flosculi dono charitum, iocos

Cum sinum pandunt zephyro et decenter

Arva colorant!

At vices aeo fugiente mutant:

Profinus carpit brevis hora florem,

Quo sibi vellet redimire crines

Blanda voluptas.

Quid suae frustra rosa delcatum

Purpurae iactat decus; atque plebem

Ceteram florum fumet arrogante

Spernere fastu?

Illa florenti sociata ramo

Inchoans rubros aperire honores,

Atque lascivam recreare odoris

Frondibus auram,

Gratilis dudum meditatur audax

Texere insertas apio coronas,

Divitum et luxu cupit invidendo

Spargere mensas.

Heu nimis vana specie superbit!

Adspicit quam sol oriens hiantem,

Occidens pronam videt immerentes

Ponere frondes.

(1) *Ipse?*

(2) *« Sallustii, fortasse legendum.*

(1) *De re rust.*, cap. 1.

(2) *Art. poēt.*, v. 58-60.

tusae illecebras posthabuit, et qualem se prae-stare instituerat, talem se usque ad exitum servavit. Singulari industria, navus, laboris patiens, recti pervicax, officiorum se omnibus potissimum praestans vel prouul a publicis negotiis. Hoc tempore labente, totus in rebus familiaribus atque studiis, nihil habuit antiquis quam Italorum memorias nocturna versare manu, versare diurna, atque identidem ingenii sui fructus in vulgo edere.

Quoniam autem nova tempora adventarent, quibus omnes Italicae regiones, sic a nefariis hominibus instinetae, novas quoque leges a principibus exoptarent, Balbus inter multorum im-potestiam, hoc natus auctoritate in primis postulandum, magnoque studio querendum, ut Italia sui erat iuria atque mancipium. Quo nomine id fortissime adseruit, et quod minime suscipi posse plures proficiebantur, libero ore Italicae portentum, ut exactis externis dominatoribus, natio-tat expecta seruans atque in servilem patriam detraha, in unam tandem gentem foedatis regibus coalesceret. Hoc sibi unum proponerat, ut regiones Italicae ab stirpe iam similes inde consumatae pactionibus ad omnium communitatem et gloriam, libero cursu contulerent.

Hoc nunc inscripsit librum per celebrem, cui est titulus: *Le sposone d'Italia*.

Nova partio ad temporum rationem exacta, quoniam nomine suo atque auctoritate Carolus Albertus rex nos adprobavit, et post aliquot tempora, universae Italicae placuit, in aedibus Consilii Balbi ab aliquo electissimis viris causa libertatis alumnis est primus disceptata et ipso consumata.

Et quoniam prius Carolus Albertus populos in libertatem vindicavit eisque ad leges sibi omnia appellare voluit, et lectissimo cuique ex omni ordine licet de rebus publicis uno iure sententiam preferre, Balbus inter populos omnes universali suffragio est electus. Tunc ipse regi ita se probavit, ut inter regni administratores aduentus res publicam novo regimine prius administraverit. Mex in Asturias contra prefectus pagane illi interfuit, in qua Schalpini gloriis dimicarent apud Gaudi, qui pugna est apud Brixianam. Sic bellicis luctu eum quatuor filii civiles proutiam cumulavit. Patiens laboris atque patriae unice devotus vel ad extremum vitae exitum, eius bene gloriaque inserviens, operam suam rite praestit. Numquam consilium mutavit! Generis dignitatem virtute cumulavit, atque invictum a cupiditatis animis exhibit.

Obiit Augustae Taur. kal. April. 1800 LIII, annibus fribilia.

Si vero de historico sermonem facere velis, haec in primis erant dicenda: omnia quae dixit atque in vulgo edidit eo potissimum tendere ut Italiam deseriberet eiusque libertatem ab externis dominatoribus adsereret. Hac natus voluntate omnia talit, et omni vitae tempore haec proposit. Poene innumera sunt eius opera. Eius stilus pressus est, gravitate sententiarum clarus ac verborum celeritate; durus tamen nepe videtur atque incolitus. Ut sibi hanc seribendi formam adquereret, quam summo studio adprobabat, ad Tacitum potissimum respxit, eius ingenium civilis prudentiae praecellarum

merito laudabat. Imo, quo melius in rem suam eius dicendi genus nervosum, argutum derivaret, optimum factu duxit huius historias Italicae vertere. Quod opus, quo fortis magnique animi lectores tenentur, multis undique laudibus viri elegantiores ad caelum ferre consueverunt.

Hie vir, quem optimum unde quaque dixerim, singulari consilio futura prospiciens, et erga Pontificem Romanum, quem Italiae deus atque ornatum praedicabat, fidem saepe illustravit, moriturus est adprecatus, ut sereno ei vultu inter suos fortuna arrideret, atque in Augusta sede diu placideque populo christiano intercesset.

SURALPINUS.

VOX URBIS PALAESTRA

FRAGMENTA CICERONIANA

De imitatione Ciceronis quid senserit Muretus

M. Antonius Muretus (1) de imitatione Ciceronis quid senserit haud inepte meo quidem iudicio quaequerer. Neque enim alio fonte quam ex ciceroniano priores aquas haurire possumus latine scribentes, et haec talliana, ut ita dicam, religio L. B. Gandini viri doctissimi, eius interitum haud ita multis ante mensibus deflexus, et Thome illius Vallaurii discipulos maxime sciungit. Atque illud accedit sive in M. Tullii operibus explicandis, tradendis, sive in sensuandis exprimendisque vix quemquam fuisse Mureto nostro praestantiores. Qui non iniuria ab aequalibus, in illo veteris humanitatis flore, principatum quendam rei publicae litterarum gerere, quasi alter Cicero, habitus est (2).

At vir latinae eius aevi eloquentiae facile princeps et Ciceronis optimi maximi haud mul-

(1) M. Antonius Muretus, in pago suburbanus Lemovici Mureto in Gallia natus a 1800-1801, ab invento inventa litteris tuncmodi operam dedit apud suos. Mex Tolosa, pulsa, tum ab invento mortuus Lemovici, ut quidem mili videtur, cum processione ob literatorum hominum invictum, Venetia apud nos inde ab a. 1800-1801 et Pacaviae summo in honore versatus est. Quoniam deinde Hippolitus Asturianus sive, ut ait, Estensis, romane purpure ornatissim vir, in contubernio sumo adserit (1800-1801). Itaque Romae reliquias vitas annos trivit, prius quidem in aristoteles libris qui sunt de moribus, deinde in iure civili, tum etiam Hippolito illo Muretus magnificissima vita fons (1800-1801), Gregorii XIII p. m. patrocinio noctis amplissimum, in Ciceronia, Seneca, Taciti operibus publice tradidit. Is novemmo ante mortem (1800-1801) inter omni ordinis vitas est relatus. Obiit a. 1800-1801. Laudator eius *Orationes*, voll. II; *Epistolarum*, II. IV ciceroniano stylo haud indigna; item *Variarum lectionum*, II. XIX, in quibus reconditioris eruditissima auctio quendam vera est; accedit in *Aristoteli Ethicorum*, II. V amplissima commentarii, tum etiam *Ciceronis* graeca et latina, *Epigrams*, *Julius Caesar* tragodia, aliisque.

(2) Hinc et Franciscus Bencini, Mureti discipulus, Tullio magistrum accepit (*Epicedium in M. A. M.*). Idem recensit Philippus Poelarias brugensis (*In obit. erud. or. v. M. A. M.*), Ioh. Matthaeus Toscana, et Pant. Theverinus; testis et Ioh. Imperialis: "M. Antonius Muretus latine orationes facienda, tantum sibi apud omnes gratiam conciliaverat, ut eius qui quasi alter Tullius concordibus Italicae vocibus acclamaveret", (*Mus. Ant. pag. 11*); et M. Antonius Bencinius: "Qui (Mureto) latini graecisque literis exaltissimus, cum soluta et vincita numero oratione praeceps tam insigniter quam aequaliter, in una orationes et epistolas edidit, utrasque post Ciceronem elegantissimas... in altera omne genus posse...", (*Præf. in epist. mus.*, pag. 19); et Hieronymus Drenelius: "M. Antonius Muretus in re publica christiana Tullius", (*Aurif.*, p. I, c. 6); denique Christophorus Colerus: "Muretus vel per se vel familiaribus agens etiam Cicerone placuit", (*Epist. de studiis polit.*, pag. 20).

tum dissimilis, tamen identidem eos qui se, ut ait, ciceronianos vocant, quemadmodum antea Erasmus, « nasci suspendit adunco ». Ut in oratione Romae habita Nonis Novembrib. a. M. D. L. XXII, cum in eloquentiae magistri locum suffectus tuseulanus disputationes traditurus esset, lepide sui temporis scriptores latinos vellicat:

« Hodie, - inquit, - ut quis vulgarice rhetorum praecepta uteumque didicet et in Ciceronis scriptis tantum posuit operae, ut, adhibito Nizolii libro, possit orationem aut epistulam scribere, cuius tum singulare voce, tum ipsa etiam structura et colloquio Ciceronem oleat, protinus magno eorum consensu, qui nihil altius aut sublimius cogitant, eloquentis nomen assumit. Ita si de quopiam istorum pereunetere num Platonem, Aristotelem, Theophrastum legerit... negabit... Certe igitur Homerum... Sophoem, Euripidem... ceteros denique graecos et latinos poetas accurate pervolutasti. Quem tu mihi, inquit, Homerum, quem Sophoem, quas rugas nominas?... Nimirum igitur... in illis eloquentiae luminibus Lysia, Hyperide, Andocide, Isaeo, Isoerate, Demosthene quam plurimum olei consumpsisti.... Imo, inquit, quorundam ex istis vix ipsa nomina agnoscet; alios a Cicerone meo commendari memini, qui mihi solus in ambris ac deliciis fuit, quem ego, admirabilis quodam eloquentiae studio inflammatus, nunquam ex oculis, ex manibus, ex sinu deponui; cuius in scriptis ita diligens ac sollicitus fui ut, quemadmodum nummi aurei aut argentei a plumbeis tinnitu ipso dignoseantur, ita ego voces ciceronianas ab iis quae Ciceronis non sunt sono ipso discernere ac diuidicare possim. Bene sit, inquam, istis auribus tuis tam deliciatis tamque eruditis; sed cur, quaequo, cum Ciceronem tanti facias, eos, quos tantopere ab eo laudari videbas, non attigisti?... Quae ista (malum) latina eloquentia est? aut quando quisquam veterum istud iter ad eloquentiam tenuit? Mihi quisquam eloquentiam vocat, cum... didiceris vocalas ex Cicerone collectas coniungere et ex eis quasi tessellis ieunam ac famelicam orationem contexere, sedulo caven-tem ne quid dicatur quod non ante Cicerone dixerit? Picarum et psittacorum ista eloquentia est... » (1).

Atque in *Variarum lectionum*, l. XV, c. I plura « de stultitia quorundam qui se ciceronianos vocant » festive ex ingenio suo ac perente disputatur (2). Venerant ad eum nobiles aliquot germani adulescentes visendi causa, quibuscum, latino sermone, qui mos erat eius aetatis haud ille quidem plebeius, non nihil moratus est temporis. Aderat conloquentibus Darius quidam Bernardus, qui eum in barbaris, ut aiebat, hominibus miratus esset eximiam latine dicendi facultatem, facere tamen non potuit quin non nulla in eis reprehenderet parum latine dieta minimeque ciceronianana. Dixerat enim grandior ex germanis adulescentibus et « caelos » et « caelorum orbes » et « caelitus », politulo ac limatulo eius iudicio minus illa quidem iucunda. Quae eum allati Ciceronia, Lucretii, Servii, Laetantii exemplis Muretus tueretur Dariusque alius se quam Tullii auctoritate moveri negaret, vetus ille suum in cice-

(1) Muretus Opp., t. I, pag. 197 ss.

(2) Ib., t. III, pag. 372 ss.

Monumento erigendo Purpurati Patres a Pontifice creati praefuerere, qui rem Iulio Tadolinio sculptori commiserunt. Pulerum quidem opus hic fecit, arte docta eaque lectissima simul et ampla, Berniniani opus ad instar, sed culpis expers, quibus saepe Berninii monumenta redundant.

In areu positum est ad *cornu evangelii* supra sacrarii ostio, instaurationemque totius absidis complet, quam Leo ipse tanta munificentia perfecit.

Subest monumento basis ex lapide Numidico, quae portam sacrarii cingit. Eam super viridis marmoris urna eminet, aeneis decora ornamentis; hinc inde albo marmore insculpta sunt signa duo, quorum unum Ecclesiam Dei effingit mulieris ad instar funereis induitae vestibus, quae lauro magnos cineres donat; inde vir genua flectit et orat et rosarium gestat, peregrinantem ueste indutus. Opifex hic est, Romam peregrinus, et rosarii laudes significat, quas tamdiu Leo conservit.

Super tumulo, Leonis stat signum dextera benedicentis. Insigne hoc artis opus: viva facies, motus corporis ipse est, qualis quum, Vaticanum per templum circumductus subsellioque innixus collectis ibi turbis benedicebat.

Sed partes quoque singulæ lectissime insculptæ sunt et diligentissime, eminetque in singulis artificis peritia. Pluvialis penula dives et acu picta mire effingitur, implicatur et cadit; pariter et indusium complicatum totum insculptum est, et quae illud ornant perforatae gonae atque taeniae mira arte reditae, nec cingulus atque stola minus perfecte.

Sed caput præ omnibus veritate et vi insigne, et manus senis, tenues quidem et mobiles fere videntur et vivæ, ipsosque oculos, subthiaram, micare diceres adhuc.

Nec magis lectum, nec verum magis, aut elegans quidquam insculpi poterat, quam haec Pontificis effigies.

Tituli subsunt huiusmodi: *Leoni XIII Cardinales ab eo creati; sub Ecclesiae immagine; Ecclesia ingemuit — complorante orbe universo; sub opificis pedes: Ad Patrem filii — ex omni regione — veneraturi convenientiunt.*

Integrum artis opus, pulcherrimum; signa, colores, marmores loquuntur simul et dicunt quantus fuerit et qualis vir mente magnus, aetate et virtute venerandus, cuius gelida ossa claudent.

PHILANDRI BAVARI DE AQUA DISPUTATIO⁽¹⁾

De fluminibus autem pauca audite. Quae quum primum ex montibus decidunt, magno proripiuntur impetu; postea mitiores fluunt et graviores in campo aperto, vix utram in partem ferantur videatis, ad ostium. Haec de currentis aquae vis sibi erosit alveos, in quibus nunc ad mare ducitur, quae, quod eo

tempestatum appulsus, in alto caelo multo saevior, quam in cinctis vallibus, friat saxa, quae, si sunt rimosæ, quod ardoris diurni immissio incredibilis efficit, iemali glacie rumpuntur. Aqua enim, cum calore adeo privatur, ut nullus iam gradus reliquæ sit, in glaciem transmutatur. Sed mirum ad modum est sapientissimi rerum gubernatoris institutum, quod, quum omnium corporum forma compactior pondus augeat, solius aquæ diminuit. O felicem hominum fortunam! Quod ita ni esset, simulatque glaciale crastam frigora iecissent in stagna, in flumina, in vasa, ad infimum fundum ferretur, dum omnis aqua rigeret, omni prorsus motu careret. Ita sane piscium genus emoreretur in regionibus polis propinquioribus. At aquæ supernatæ glacies, calorem piscibus necessarium reservat, adolescentulis in ea perlabilibus et ludentibus hibernum tempus reddit iucundissimum, quod commemorari vobis non debet. Quum ergo in glaciem aqua convertitur, dilatatur, maius spatium occupat, tantaque vi alia corpora dissociat, ut ne ferro quidem satis includatur. Propterea franguntur aquaeductus tubi male tecti, et ponite lagenam aquæ plenam clausamque subere in frigoribus: iam testas recipietis. In montium autem fissuras pluvia aqua intrat geluque postea extensa saxa abrumpt, quae, cum fragore magno devolvuntur, convellunt, comprimunt, conterrunt quidquid cursui sese opponit, neque tam raro hunc in modum montana oppida diruta accepimus.

Sed si summos ascendimus in montes, eo ali-

quando venimus, ubi aeternæ nives vitae vestigia omnia tollunt. Idecirco maiores nostri in istas regiones progredi non audebant. Aequales autem nostri, qui omnes mundi angulos perscrutantur, novis machinis ingenio atque arte constructis, multum in ea re consecuti sunt. Nostri ergo temporis est, quod de istis nivibus cognitum est. Is ergo, qui in Alpes ascendit duo metrum millia, nivium finibus adpropinquat, id est eo, ubi nunquam solvuntur. Similis autem omnium altorum montium ratio est. Quantum proinde montem niveum putatis superstrui Alpibus, quum nova semper multitudo adcumuletur? At sol impedimento est, quod superiores stratas saepe tabefacit. Ea autem aqua, quae hoc modo orta est, penetrat in imas partes, ubi gelu glaciat molemque totam confirmat. Haec suopte pondere sen-

Leonis XIII sepulcrum in Laterano.

sequebatur, quo mollissimum faciebat materia accessum, plerumque a recta via longe aberravit. Quid? Valles excavabat undae impetus, etsi perlóngis temporis intervallis, neque ea, quam nunc tenet, sempiterna erit fluminibus via. Subluit nunc quoque ripas, terram abripit, lapides vi sua propulsos perpetuoque tritu laevigatos in alia loca transportat. Crassiora ducit in montibus materiam, tenuiorem in planicie, et quum iam adeo fracta est vehementia, ut ad provehendum satis non sit, in medio alveo relinquit. Inde hoc est consequens, ut non longe a mari fluminum fundi luto sint operti, tum, ad caput versus, arena atque ruderibus, denique lapidibus.

Iam ad montes veniam, qui pedetentim aqua exeduntur, ut iam dixi. Porro omnium

(1) Cfr. num. super.

*Splendidum rerum tenuare vultum
Fata vi certant avida impotenti:
Optima ignaris bona quaeque nobis
Invidet aetas.*

*Ergo cur fuscata oculos decoris
Decipi forma patimur? quid aegras
Allicit mentes, animosque mendas?
Fallit imago?*

*Non fuis frusta illecebris, inventus,
Credis imprudens: caput impedita
Flore quid gaudes pede dissoluto
Pellere terram?*

*Autquem lacum tenuor aevum,
Asperum discas metuisse fatum,
Iam satis docta arbitrio potentis
Floris iniquo.*

Ex scriptis H. Nazarii S. L. (1)

DE EPSTOLARUM DIRIBITORIIS MEMORIAE

A Romanii Imperii occasu distarum per tempora ad barbarenum usque ditionem quae divinae omnes humanaque res funditus comminuerat atque perturbaverat, nulla epistola diribitoris publici magistratus vel ministri, neque per Italiam, neque alibi per orbem fuisse. Epistolarum omnia commercium pacifica omnis humanorum gentium communione egit et fuisse et multiplicetur. Neque aptas publicas omnia gentium fuisse est condere leges, autquae singularum omnia et negotia legibus communis sint itaque ratione existant.

Verum ex quo primum Carolus Magnus Imperator perturbatas undique res componere et intelligere legibus et armis est omnis, epistola quoque diribitoris tota facere vias primus instituit. Certe est tamen, exacto anno illo inter anno post Chr. natum millesimo, res undique melius esse dispositam. Universalis enim omnis abhinc metu, omnibus modis cives contulerunt, et negotiorum suorum communionem atque multiplicarent. Vintores itaque mercatoresque, atque ii patriciorum, qui tunc temporis, per religionem metu, ad sancta ubique gentium loca peregrinalanter, privatorum vel sedalitionum epistolas huc vel illuc deferre instituerunt. Optimates vero fere omnes atque sodalitia opibus ditiona nuncios sibi delegerunt atque stipendio constituerunt, quorum brevi exemplum tam abbates, tam episcopi certatum sequuntur.

Arduum sane opus erat, at magis arduum in dies sicut, quo diuina magis loca essent, vel quo aerius bellorum ignis flagraret. Quia vero fideles inveniisse nuncios non facile erat, religioni ipsi sodales, qui queritandae stipi cir-

(1) Henricus Nazarius, elegans quidam recentioris aetatis latinus poeta, quoniam non ut pro meritis notus, natus est prid. Kal. Decembr. an. MDCCLVII Urbiventi, quod est oppidum Etruria ad lacum Volsinensem. In Iessu Societatem etiam cum adolescentia cooptatus, Augustae Taurinorum, Ferrariae, Tolosae in Gallia, Romae aliisque in locis rhetoris magisterium summa cum laude tenuit. Immatura morte absuntus, Venetii decessit prid. Non. Ang. MDCCLVII.

cumulant, tale plerumque ministerium adimplerant.

Medio vero saeculo XII, conditis multas per urbes, ut Bononiae, Lutetiae Parisiorum, Neapolii litterarum athenaeis, nuncii delecti sunt, qui humanissimum illud artium bonarum commercium tam inter unam vel alteram academiam, tam inter iuvenes studiis operam dantes eorumque parentes aut cognatos epistolas deferent. Qui plane nuncii adeo fideliter suo ministerio satisfacere visi sunt, ut publicis praemissis ab ipsis magistris brevi cumularentur atque publicis quoque epistolis diribendis diligenterat. Nam Fridericus ipse cognomine Aeneobarbus, quo imperante Bononiense athenaeum est inauguratum, decretum anno MCLVIII edebat, cuius vi non solum quisque regionem suam stadiorum causa esset relicturus, tam per urbes omnes haberet iter; sed idem privilegium nuncii eorum et legatis extensum voluit.

Huiusmodi igitur commercia multiplicata sunt in dies magis, nec epistolare tantum, sed etiam pecuniae, supellectilium atque saepe, adhibitis curribus et equis, impedimentorum et civium. Simile ministerium saepe quoque exercebant pecudum ductores, qui huc vel illuc ad ferias vel ad nundinas discurrebant. Quinimo, quum haec plerumque itinera certis temporibus in hebdomada diebus ab una ad alteram urbem fieri solerent, mactatorum hoc ministerium epistolare res publica ipsa sibi tandem suscepit et stipendio habuit ut civibus utilitati perspiceret, usque ad exitum saeculi XVII. Vigebat autem iam a saeculo XIII in Germania epistolarium diribitorum ab equitibus ordinum religiosorum ex una in alteram ordinis sui domum expletum, ut pariter monachi cavebant, qui ab una ad alteram abbatiam circumabant; iuniores equites nuncii deferendis destinabatur. Cittimum ministerium eorum erat, sed pretium quoque litteris diribendis satis grave; nam epistola Romam nisi decem marks solutis hand deferebatur.

Sed iam extra Europae fines diribitoria litterarum paulatim multiplicabantur, ut, exempli gratia, in Araba Bagdad regis ditione, quae anno circiter millesimo p. C. n. a Persis usque Aegyptios attingebat. Pedites illic erant equitesque selecti, qui per vias imperii certis stationibus manebant, atque invicem sibi epistolarum nuncios tradiebant ab una in alteram usque urbem. Universae rei publici magistratus erant praefecti, quoniam optimum undique hoc tanti ministerii exercitum videretur, eversa licet illorum regum potentia, quod ipsi tamen de re statuerant integrum manerit.

Publici vero diribitorii initium in Europa tunc potissimum repetendum est, quod Franciscus Thurn Taxis, origine Bergomensis, a Maximiliano Caesare privilegium gerendi epistolaris commercii obtinuit a Vindobona ad Bruxellas urbes, anno MDXVI. Vir quidem ingenio alacris et magna praeditus audacia, deducendis brevi per omnem Europam epistolaris itineribus admovit animum, latissimum augendis divitiis ambitum iure sibi patere existimans. Inter varias igitur Europae nationes itinera et epistolarum commercia communicaturum sese Franciscus constituit, atque rei moderator summus in Belgis electus, primum Bruxellis usque

Parisios, mox Vindobona Romam, per Alpium vias, iter apernit, deinde Vindobona ad multas alias Germaniae urbes; quumque ubique gentium susceptum ministerium plenissime adimpleretur, omnes late reges Franciscum rogabant, suas ut per terras similes viae lustrarentur. Anno itaque MDXXXVI moderator epistolis diribendis per Anstrorum omne imperium est constitutus Leonardus Thurn Taxis, qui eis successit in inceptu Lamoralius von Taxis, primus comes, deinde Imperii princeps creatus est. Idque tam optimo iure factum tunc videbatur, ut Franciscus Moser iurisperitus, tunc temporis clarissimus, scribere non dubitaverit diribendarum epistolarum industria a Francisco illo inventam cum Christophori Columbi gloria, qui Americam invenit, merito posse comparari.

At familiae fortuna longe felicior quam Columbi evasit. Quum enim omnes Germanici Imperii Caesares ab ipso sua epistolaria negoti geri petiissent, factum est plane ut Germania omnis et Austria, Belgarum regio septentrionalisque Italiae, Galliae Iberiaeque provinciae curribus et equis eius quasi sub ditione persulcarentur passim. Quamobrem quum placuit regibus ministerium illud late ingens suum facere, incredibili pecuniae vi illud eruere coeti sunt; nec ubique id fieri per Germanos potuit, nisi anno MDCCCLXVI.

LEONIS PP. XIII SEPULCRUM

AD S. IOANNIS IN LATERANO

Uer Innocentii III sepulcrum Laterana in basilica nitens, illius inquam Pontificis, cui datum est Franciscum Asisiensem videre Lateranas sustinentem aedes, docet omnes, XIII labente saeculo cives totius orbis Romanum convertisse oculos, unde iuris late conculetati restitutionem sperarent; ita geminus, qui nunc ibi spectatur, Leonis XIII sarcophagus, quanta ille pro hodierna humanitate operatus sit loquitur.

Qui postquam Encyclicis litteris iisque doctissimis de religione, de republica ac de humana felicitate provehenda iuxta Evangelii praecepta sapientissima monita tradiderat, XX inueniente saeculo, indicto iubilari anno, omnes ad se populos, qui Christum venerantur, devinxerunt arcus, eorumque sibi principes allexit magis, qui iam tot eum donis quinquagesimo Sacerdotii anno cumulaverant.

Iubilares autem anni institutio prima ipsa in Lateranensi archibasilica commemoratur, ubi Bonifacii VIII Pontificis exstat effigies, quam Giottus ibi pictor expressit, dum iubilarem annum MCCC promulgat. Prope Leonis autem sepulcrum aenea crux deaurata muro est defixa, quam Romanae patriciae gentes, hac ibi inscriptione, anno MCL posuere « suis posteris haereditatem integrae testimonium Fidei perpetuo servandae ».

Ceterum in Leonis XIII sepulcro ea ratulat gloria princeps, qua meruit ille opificum Pater vocari: eius rei exstat, etiam prope lateranensem basilicam marmoreum signum die Iosepho Sancto, Deiparae Sponso, sacra, anno Pii X primo inauguratum.

tuque ad revelationem ob reiecta credibilitatis argumenta intercluso, immo etiam revelatione qualibet externa penitus sublata, extra hominem inquiritur frustra. Est igitur in ipso homine quaerenda: et quoniam religio vitae quaedam est forma, in vita omnino hominis reperienda est. Ex hoc *immanentiae religiosae* principium asseritur. Vitalis porro cuiuscumque phaenomeni, cuiusmodi religionem esse iam dictum est, prima veluti motio ex indigentia quaquam seu impulsione est repetenda: primordia vero, si de vita pressius loquamur, ponenda sunt in motu quodam cordis, qui *sensus* dicitur. Eam ob rem, cum religionis obiectum sit Deus, concludendum omnino est, fidem, quae initium est ac fundamentum eiusvis religionis, in sensu quodam intimo collocari debere, qui ex indigentia divini oriatur. Haec porro divini indigentia, quia non nisi certis aptisque in complexibus sentitur, pertinere ac conscientiae ambitum ex se non potest; latet autem primo infra conscientiam, seu, ut mutuato vocabulo a moderna philosophia loquuntur, in *subconscientia*, ubi etiam illius radix occulta manet atque indeprehensa. — Petet quis forsan, haec divini indigentia, quam homo in se ipse percipiat, quo demum pacto in religionem evadat. Ad haec modernistae: Scientia atque historia, inquit, duplii includuntur termino; altero externo, aspectabili nimirum mundo, altero interno, qui est conscientia. Alterum ubi attigerint, ultra quo procedant non habent: hos enim praeter fines adest *incognoscibile*. Coram hoc *incognoscibili*, sive illud sit extra hominem ultraque aspectabilem naturam rerum, sive intus in *subconscientia* lateat, indigentia divini in animo ad religionem prono, nullo, secundum *fideismi* scita, praevertere mentis iudicio, peculiarem quendam commovet *sensus*: hic vero divinam ipsam *realitatem*, tum tamquam obiectum tum tamquam sui causam intimam, in se implicatam habet atque hominem quodammodo cum Deo coniungit. Est porro hic *sensus* quem modernistae fidei nomine appellant, estque illis religionis initium.

Sed non hic philosophandi, seu rectius delirandi, finis. In eiusmodi enim *sensu* modernistae non fidem tantum reperiunt; sed, cum fide inque ipsa fide, prout illam intelligunt, *revelationi* locum esse affirmant. Enimvero equid amplius ad revelationem quis posset? An non revelationem dicemus, aut saltem revelationis exordium, *sensus* illum religiosum in conscientia apparentem, quin et Deum ipsum, etsi confusus, sese, in eodem religioso *sensu*, animis manifestantem? Subdunt vero: cum fidei Deus obiectum sit aequa et caussa, revelatio illa et de Deo pariter ed a Deo est; habet Deum videlicet revealantem simul ac revelatum. Hinc autem, Venerabiles Fratres, affirmatio illa modernistarum perabsurda, qua religio quaelibet, pro diverso aspectu, naturalis una ac supernaturalis dicenda est. Hic conscientiae ac revelationis promiscua significatio. Hinc lex, qua *conscientia religiosa* ut regula universalis traditur, cum revelatione penitus aequanda, cui subesse omnes oporteat, supremam etiam in Ecclesia potestatem, sive haec doceat sive de sacris disciplinave statuat.

Attamen in toto hoc processu, unde, ex modernistarum sententia, fides ac revelatio prodeunt, unum est magnopere attendendum, non exigui quidem momenti ob consequitiones historico-criticas, quas inde illi erunt. — Nam *Incognoscibile*, de quo loquuntur, non se fidei sicut ut nudum quid aut singulare; sed contra in phaenomeno aliquo arte inhaerens, quod, quamvis ad campum scientiae aut historiae pertinet, ratione tamen aliqua praetergreditur; sive hoc phaenomenon sit factum aliquod naturae, arcani quidpiam in se continens, sive sit quivis unus ex hominibus, cuius ingenium acta verba cum ordinariis historiae legibus componi haud posse videntur. Tum vero fides, ab *Incognoscibili* allacta quod cum phaenomeno iungitur, totum ipsum phaenomenon complectitur ac

sua vita quodammodo permeat. Ex hoc autem duo consequuntur. Primum, quaedam phaenomeni *transfiguratio*, per elationem scilicet supra veras illius conditiones, qua aptior fiat materia ad induendam divini formam, quam fides est inductura. Secundum, phaenomeni eiusdem aliquapiam, sic vocare liceat, *defiguratio* inde nata, quod fides illi, loci temporisque adiunctis exempta, tribuit quae reapse non habet: quod usuvenit praecipue, quum de phaenomenis agitur exacti temporis, eoque amplius quo sunt vetustiora. Ex gemino hoc capite binos iterum modernistae eruunt canones; qui, alteri additi iam ex agnosticismo habito, critics historicae fundamenta constituunt. Exemplo res illustrabitur; sitque illud e Christi persona petitum. In persona Christi, ait, scientia atque historia nil praeter hominem offendunt. Ergo, vi primi canonis ex agnosticismo deducti, ex eius historia quidquid divinum redolat delendum est. Porro, vi alterius canonis, Christi persona historica *transfigurata* est a fide: ergo subducendum ab ea quidquid ipsam evehit supra conditiones historicas. Demum, vi tertii canonis, eadem persona Christi a fide *defigurata* est: ergo removenda sunt ab illa sermones, acta; quidquid uno verbo, ingenio, statui, educationi eius, loco ac tempore quibus vixit, minime respondet.

Mira euidem ratiocinandi ratio: sed haec modernistarum critice.

Religious igitur *sensus*, qui per *vitalem immanentiam* e latebris *subconscientiae* erumpit, germen est totius religionis ac ratio pariter omnium, quae in religione quavis fuere aut sunt futura. Rudis quidem initio ac fere informis, eiusmodi *sensus*, paullatim atque influxu arcani illius principii unde ortum habuit, adolevit una cum progressu humanae vitae, cuius, ut diximus, quaedam est forma. Habemus igitur religionis cuiuslibet, etsi supernaturalis, originem: sunt nempe illae *religiosi sensus* merae explications. Nec quis catholicam exceptam putet; immo vero ceteris omnino parem: nam ea in conscientia Christi, electissimae naturae viri, eiusmodi nemo unus fuit nec erit, *vitalis* processu *immanentiae*, non aliter, nata est. — Stupent profecto, qui haec audiant, tantum ad asserendum audaciam, tantum sacrilegium! Attamen, Venerabiles Fratres, non haec sunt solum ab incredulis effutita temere. Catholici homines, immo vero e sacerdotibus plures, haec palam edisserunt: talibusque deliramentis Ecclesiam se instauratores iactant! Non heic iam de veteri errore agitur, quo naturae humanae supernaturalis ordinis veluti ius tribuebatur. Longius admodum processum est: ut nempe sanctissima religio nostra, in homine Christo aequa ac in nobis, a natura, ex se suaque sponte, edita affirmetur. Hoc autem nil profecto aptius ad omnem supernaturalis ordinem abolendum. Quare a Vaticana Synodo iure summo sanctum fuit: *Si quis dixerit, hominem ad cognitionem et perfectionem quae naturalem supererit, divinitus evehi non posse, sed ex seipso ad omnis tandem veri et boni possessionem iugi profectu pertinere posse et debere, anathema sit* (1).

(Ad proximum numerum).

DIARIUM VATICANUM

(Die xxi mens. Sept. - d. xx mens. Oct. M DCCCC VII)

Coram SSmo admissiones.

Praeter Purpuratos Patres, Urbanos Antistites, aliosque viros, qui sui quisque munera gratia Pontificem de more adiverunt, peculiari nota digni sunt iuxta admissionis diem: Franciscus Rossi Stocklper, a secretis Apostolicae legationis Vindobonae; Carolus Cuerco Marquez, legatus extraordinarius atque

(1) *De Revel. can. III.*

administer cum omni potestate Columbiana rei publicae apud Apostolicam Sedem: Augustinus Marre, episcopus Costantien., Abas generalis monachorum Cisterciensium Reformatorum; Eugenius Meyer, Praepositus generalis Missionariorum SS. Cordis Iesu, cum consilio Congregationis sua; Iosephus Aversa, episcopus Sardian., legatus Apostolicus ad civitates Cubanam et Portoricensem; Sebastianus Nicotra, Apostolicae legationis Vindobonae auditor; Thomas Rodriguez, Prior generalis Ord. Eremitarum S. Augustini cum consilio Ordinis sui; Aristides Leonori eques; sollempni ritu legatio ab Aethioporum Caesare ad Summum Pontificem missa; Emmanuel M. Polit, episcopus electus Conchen. in Indiis; Nicolaus Szécsen de Temerin, legatus extraordinarius atque administer cum omni potestate Austrorum Hungarorumque apud Apostolicam Sedem.

Pontificiae electiones.

Benedictus Oietti e S. I., Aloisius a Taggia Ord. Minorum S. Francisci Capulatorum, Claudius Benedetti Congregationis SS. R. inter iudices S. Congregationis de Propaganda fide pro rebus Orientalibus adsciscuntur.

— Julius Guidobaldi inter Protonotarios Apostolicos ad instar participantium refertur.

— Guido Maria Conforti, archiepiscopus Stauropolitanus, coadiutor delegatur eximi episcopi Parmensis.

— Jacobus Della Chiesa, Secretariae Status substitutus, archiepiscopus Bononiensis dicitur.

— Leonidas Mapelli, in oppido Sesto-Calende dioec. Mediolanensis praepositus, episcopus Burgi S. Donnini eligitur.

Vita functi viri clariores.

Die ix mens. Octobris, Romae, ex eius vir Iosephus Magno, olim Apostolicae legationis Vindobonensis auditor.

— d. xv, Romae pariter, eius vir Andreas Steinhuber S. I., Uttau in Bavaria natus an. M DCCC XXV, in Sacrum senatum cooptatus an. M DCCC XCIV, S. Congregationis Indicis praefectus.

ANNALES

Haganus de pace conventus alter.

Haganus de pace conventus alter, die xviii huius mensis Octobris, finem tandem laboribus imposuit, eiusque declarationes enunciantur prouti sequitur:

a) Conventio ad conflictus inter varias nationes ortos pacifice ordinandos;

b) Conventio circa debita recuperanda ex contractibus orta;

c) Conventio de actuum hostilium initio;

d) Conventio de legibus et moribus belli terrestris;

e) Conventio de iuribus et debitis nationum et personarum neutri parti faventium in bellis terrestribus;

f) Conventio de regimine navium ad commercia adhibitaram ad unam vel alteram bellantium partem pertinentium, dum bellum inchoatur;

g) Conventio de mercatoriarum navium commutatione in bellicas;

h) Conventio de torpedinibus subaqueis automaticis in mari non ubique collocandis;

i) Conventio de locis a quavis classi fulmineis tormentis oppugnandis;

k) Conventio de principiis Genevensis conventus pugnis navalibus aptandis;

sim serpit — modo quinquagena, modo decena quinquagena in anno metra — ad nivium fines, ubi in aquam soluta in campos desilit. In delabentem autem glaciem ex saxis utrumque irruunt lapides tempestate soluti, certoque in ea se collocant ordine. Iste ordines « muraenae » dicuntur, quod est piscium genus ut scitis, cuius illi ordines similitudinem aliquam praeseferunt, unde hoc eis nomen inditum fuisse suspicor. Campi autem glaciales nequaquam plani sunt, sed fissi quam maxime. Nam saepe infunduntur in aperiore loca, saepe in latiores valles, quas, dum eadem, quam afferunt nivium copia, explet, franguntur. Propterea multae patent in ista glacie rimae, id quod exploratoribus summa inferre solet pericula, qui vix tuto pedem ponere possint, et quam in istas foveas inciderint, soli aegre excedunt.

Hacce quum perorasse: — Superest, — inquam, — ut de mari, quo omnia flumina colliguntur, dicam. Sed quia perquam est multum subtiliusque, quam quae reddidi, ea pars est illustranda, quod quidem maius tempus requirit, quam quod reliquum esse video. Nunc animos omnino relaxemus, ut eras, si sudum erit, coptae materiae ultimam manum impomanemus.

Quod, quam placuissest, sese illi delectatos adhuc fuisse affirmabant atque dolere, quod tam cito sol occidisset, et quod non potuissest planorem de illis rebus sermonem contexere.

Quibus ego: — Hoc, — inquam — fuit quasi quedam compendium, quid physici de aqua dicant, ut videatis, quanta sit copia. De singulariis autem partibus longiorum, si desideretis disputationem, alio die quaerat.

Tum quasi uno ore: — Id nos profecto.

Et Laurentius: — De mari eras te audiemus; tum de terrae perfectione et eo igni, quem dicis in ea inclusum, tum de elementis.

— Obsecnar ego, — inquam, — studiis vestris laudabilissimis, quantumcumque per me fieri poterit. Et quid videtur vobis de aqua vel maxime dicendum, non quidem a physici, sed a nobis ipsis? Nonne illud; quam, qua esset in capita nostra effusa caelestes cives facti sumus?

Tum discessimus. Gratus illo die somnus me mature oppresit.

ACTA PONTIFICIA

Sanctissimi Domini Nostri Pii divina providentia Papae X litterae encycliche de modernistarum doctrinis.

Ad Patriarchas primates, Archiepiscopos, Episcopos alioque locorum Ordinarios pacem et communionem cum Apostolica Sede habentes Pius Papa X.

Venerabiles Fratres salutem et apostolicam benedictionem.

Exordium.

Pascendi dominici gregis mandatum Nobis divinitus officium id manus in primis a Christo assignatum habet, ut traditae sanctae fidei depositum vigilissime custodiat, repudiatis profanis vocum notitibus atque oppositionibus falsi nominis scientiae. Quae quidem supremi providentia pastoris nullo plane non tempore catholico agmini necessaria fuit: etenim, auctore humani generis hoste, nunquam de-

fuere tiri loquentes perversa (1), vaniloqui et seductores (2), errantes et in errorem mittentes (3). Verumtamen inimicorum crucis Christi, postrema hac aetate, numerum creuisse admodum fatendum est; qui, artibus omnino novis astisque plenis, vitalem Ecclesiae vim elidere, ipsumque, si queant, Christi regnum evertere funditus nituntur. Quare silere Nobis diutius haud licet, ne muneri sanctissimo deesse videamur, et benignitas, qua, spe sanioris consilii, hue usque usi sumus, officii oblivio reputetur.

Qua in re ut moram ne interponamus illud in primis exigit, quod fautores errorum iam non inter apertos hostes querendi sunt modo; verum, quod dolendum maxime verendumque est, in ipso latent sinu gremioque Ecclesiae, eo sane nocentiores, quo minus perspicui. — Loquimur, Venerabiles Fratres, de multis e catholicorum laicorum numero, quin, quod longe miserabilius, ex ipso sacerdotum coetu, qui, fucoso quodam Ecclesiae amore, nullo solidi philosophiae ac theologiae praesidio, immo adeo venenatis imbuti penitus doctrinis quae ab Ecclesiae osoribus traduntur, Ecclesiae eiusdem renovatores, omni pothabita modestia animi, se iactant; factaque audacius agmine, quidquid sanctius est in Christi opere impetunt, ipsa haud incolumi divini Reparatoris persona, quam, ausu sacrilego, ad purum putumque hominem extenuant.

Homines huiusmodi Ecclesiae Nos hostibus adscribere, eti mirantur ipsi, nemo tamen mirabitur iure, qui, mente animi seposita, cuius penes Deum arbitrium est, illorum doctrinas et loquendi agendique rationes cognorit. Enim vero non is a veritate discedat, qui eos Ecclesiae adversarios quovis alio perniciosiores habeat. — Nam non hi extra Ecclesiam, sed intra, ut diximus, de illius pernicie consilia agitant sua: quamobrem in ipsis fere Ecclesiae venis atque in visceribus periculum residet, eo se cariore damno, quo illi intimius Ecclesiam norunt. Adde quod securim non ad ramos surculosque possunt; sed ad radicem ipsam, fidem nimurum fideique fibras altissimas. Icta autem radice hac immortalitas, virus per omnem arborum sic propagare pergit, ut catholicae veritatis nulla sit pars unde manus abstineant, nulla quam corrumperem non elaborent. Porro, mille nocendi artes dum adhinent, nihil illis callidius, nihil insidiosius: nam et rationalistam et catholicum promiscue agunt, idque adeo simulatissime, ut incautum quemque facile in errorem pertrahant; cumque teneritate maxime valent, nullum est consecrationum genus quod horreant aut non obfirmate secureque obrudant. Accedit praeterea in illis aptissime ad fallendos animos, genus vitae cummaxime actinosum, assidua ac vehemens ad omnem eruditioem occupatio, moribus plerumque austeris quassita lana. Demum, quod fere medicinæ fiduciam tollit, disciplinis ipsi suis sic animo sunt comparati, ut dominationem omnem spernant nullaque recipiant frena; et freti mendaci quadam conscientia animi, nituntur veritatis studio tribuere quod uni reapse superbiae ac pervicaciae tribuendum est.

— Evidem speravimus huiusmodi quandoque homines ad meliora revocare: quo in genere suavitate primum tamquam cum filiis, tum vero severitate, demum, quamquam inviti, animadversione publica usi sumus. Nostis tamen, Venerabiles Fratres, quam haec fecerimus inaniter: cervicem, ad horam deflexam, mox extulerunt superbios. Iam si illorum solummodo res ageretur, dissimilare forsitan possemus: sed catholici nominis e contra securitas agitur. Quapropter silentium, quod habere diutius piaculum fore, intercipere necesse est; ut personatos male homines, quales reapse sunt, universae Ecclesiae demonstremus.

Quia vero modernistarum (sic enim iure in vulgo audiunt) callidissimum artificium est, et doctri-

nas suas non ordine digestas proponant atque in unum collectas, sed sparsas veluti atque invicem se iunctas, ut nimurum anticipes et quasi vagi videantur, cum e contra firmi sint et constantes; praestat, Venerabiles Fratres, doctrinas easdem uno heic conspectu exhibere primum, nexumque indicare quo invicem coalescent, ut deinde errorum causas scrutentur, ac remedia ad averruncandam perniciem praescribamus.

De modernistarum agnosticismo.

Ut autem in abstrusiore re ordinatum procedamus, illud ante omnia notandum est, modernistarum quilibet plures agere personas ac veluti in se commiscere; philosophum nimurum, credentem, theologum, historicum, criticum, apologetam, instauratorem: quas singulatim omnes distinguere oportet, qui eorum systema rite cognoscere et doctrinarum antecessiones consequentesque pervidere velit.

Iam, ut a philosopho exordiamur, philosophiae religiosae fundamentum in doctrina illa modernistarum ponunt, quam vulgo *agnosticismum* vocant. Vi huic humana ratio *phenomenis* omnino includitur, rebus videlicet quae apparent eaque specie qua apparent: earumdem praetergredi terminos nec ius nec potestatam habet. Quare nec ad Deum se erigere potest, nec illius existentiam, ut per ea quae videntur, agnoscer. Hinc infertur, Deum scientiae obiectum directe nullatenus esse posse; ad historiam vero quod attinet, Deum subiectum historicum minime censendum esse. — His autem positis, quid de *naturali theologia*, quid de *motivis credibilitatis*, quid de *externa revelatione* fiat, facile quisque perspicet. Ea nempe modernistarum penitus e medio tollunt, et ad *intellectualismum* amandant; ridendum, inquit, sistema ac iamdiu emortuum. Neque illos plane retinet quod eiusmodi errorum portenta apertissime damnarit Ecclesia: siquidem Vaticana Synodus sic sanciebat: *Si quis dixerit Deum unum et verum, Creatorem et Dominum nostrum, per ea quae facta sunt, naturali rationis humanae lumine certo cognosci non posse, anathema sit* (1); itemque: *Si quis dixerit fieri non posse, aut non expedire, ut per revelationem dicitur homo de Deo cultique ei exhibendo edoceatur, anathema sit* (2); ac demum: *Si quis dixerit revelationem divinam externis signis credibilem fieri non posse, ideoque sola interna cuiusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere, anathema sit* (3). Qua vero ratione ex *agnosticismo*, qui solus est in ignoratione, ad *atheismum* scientificum atque historicum modernistarum transeant, qui contra totus est in inficiatione positus: quo ideco ratiocinationis iure, ex eo quod ignoretur utrum humanarum gentium historiae intervenerit Deus necne, fiat gressus ad eamdem historiam neglecto omnino Deo explicandam, ac si reapse non intervenerit; novit plane qui possit. Id tamen ratum ipsis fixumque est, atheistus debere esse scientiam itemque historiam; in quare finibus non nisi *phenomenis* possit esse loca, exturbato penitus Deo et quidquid divinum est. — Qua ex doctrina absurdissima quid de sanctissima Christi persona, quid de Ipsius vitae mortisque mysteriis, quid pariter de anastasi deque in caelum ascensu tendendum sit, mox plane videbimus.

Ab agnosticismo ad immanentiam vitalem.

Hic tamen *agnosticismus*, in disciplina modernistarum, non nisi ut pars negans habenda est; positiva, ut aiunt, in *imminentia ritali* constitutus. Harum nempe ad aliam ex altera sic procedunt. — Religiose ea naturalis est sive supra naturam, ceu quilibet factum, explicationum aliquam admittat oportet. Explicatio autem, naturali theologia delecta adi-

(1) *De Revel. Can. I.*

(2) *Ibid. can. II.*

(3) *De Fide can. III.*

TARCISIUS

Actio dramatica I. B. FRANCESIA

versibus senariis conscripta

OMNIS REI ARGUMENTUM.

Constat inter omnes, saeviente Diocletiano imperatore in Christianos, multos huius doctrinae alumnos in carcerem detrusos, multos ad bestias aliaque tormenta damnatos, praeclarum dedisse constantiae specimen. In his nonnulli, ut se a persecutoris manibus per aliquod tempus eriperent, in hypogaea secedebant, ubi vocibus atque exemplo sanctissimi Dionysii Pont. Max. ad futura et maiora pro Christo certamina se parabant. Dionysius, qui parentis partes optime gerebat, illuc summopere spectabat, ut sapientiae christianaes discipuli, in tam gravi rerum discrimine periclitantes, vel ultima pati se pararent, et ut, qui iam ad religionis testimonium in custodia tenebantur, ultimo Christianorum solatio recrearentur.

Quo nomine identidem certos quosdam homines ad captivos mittebat, ut prae ceteris, datis sanctae redēptionis monitis, Corpus Christi iis deferrent, et novissima animi documenta eorumque responsa acciperent.

Utrum vero hoc Tarcisii martyrium inter historicas narrationes, an inter fabulosas sit recensendum, disputant gravissimi iudicij viri. Eius tamen nomen, suavi quadam mentis voluptate per fossorem in lapide insculptum e rudibus defossum apparuit prima saeculi parte nuper elapsi, cum versibus egregie a sancto Damaso Pontifice compositis.

Aetate vero nostra Carolus Wiseman, purpuratus vir, inter Anglos de nomine Christiano in primis optime meritus, in libro, qui inscribitur *Fabiola*, omnibus sermonis ornamenti splendente, eius martyrium in vulgus editum omnibus maxime commendavit.

Hoc drama, magnum referens testimonium in honorem Corporis Sanctissimi Iesu Christi, inscriptum velim Taurinensibus, qui recens maiore apparatu ac mira civium advenarumque frequentia, memoriam egerunt insignis illius miraculi, quod in media urbe, ad meridiem, sic Dei voluntate disponente, factum est an. MCDLIII. Sic pro viribus exornare videbor et litteris portentum, quo factum est ut Augusta Taurinorum, prae ceteris urbibus, iure meritoque appellaretur: *Civitas Sanctissimi Sacramenti!*

Quid enim optatius, quidve carius, quam niti ut egregium hoc munus, ex quo coniici potest magna Dei in nos caritas, semper sit Subalpinis iucundissimum? Ut vero

Hac casti maneant in religione nepotes;

etiam atque etiam rogo a Superis atque desidero. Cunctis quoque coetibus dicatam hanc *actionem* volo, qui nunc, sic ferentibus annis, et apud Italos, vel apud exteris gentes passim fiunt, ut Christus vehementiore adoratione colatur, atque ab insanis improborum calumniis vindicetur. Lector amice, vale.

DRAMATIS PERSONAE.

TARCISIUS, puer duodecim annos natus.	IANUS, eius consiliarius.
CHRYSANTIUS, senex et patricius.	FULVIUS, Christianorum inse- cator.
DIOCLETIANUS, Romanorum imperator.	CAMILLUS, comes Fulvii.
CIVES — PUERI.	

PROLOGUS. ⁽¹⁾

Identidem iuvat, spectatores optimi, Latinis etiam recreari litteris, Quas humaniores vocabant veteres. Enim quid aptius nostris temporibus Cum nos prognatos autumant a belluis! Nisi nos falsa fallit hic sententia Hos ad meliorem frugem reducimus; Modo sapientiae tramites si sequimur, Quam nobis Optimus Magister tradidit. Valet quidem Cicero, valet Vergilius, Suisque tollitur Catullus versibus;

(1) Erit prologus ipse Tarcisius.

Tarcisium sanctum Christi sacramenta gerentem
Cum male sacra manus peteret vulgare profanis,
Ipse animum potius voluit dimittere caesus,
Prodere quam canibus ravidis caelestia membra.

S. DAMASUS.

Et ille laudat omnis quem latinitas,
Super sed illos volit ut aquila,
Suos qui castos versus circumvolat
Lenis dulcisque religione spiritus!
Hac noster ductus vates dulcedine
Novam Tarcisii fabulam composuit.
Vos me inspicientes admiratus video: (1)
« Cur ipse tollis laudibus Tarcisium
Sies cum Tarcisius? Non istud decet;
Laudantis laudes in infamiam decidunt».
— Modo sed ipse nominor Tarcisius,
Eius personam ago; vobis indulgentia....
Ut essem, vitam darem lubentissime.
Post scenas redigor pauper in pulverem;
Redibo Prologus, spectatores optimi!
Puer Tarcisius sanctis est moribus,
Cui floret aetas pulcris cum divitiis,
Deoque totus ore, corde, labiis
Defert mysterium fidens martyribus,
Qui tenerentur horrida custodia.
Quot ipse sustulit probra flagitia!
Fortiter cuncta Tarcisius sustinet. —
Ils poeta comoediam dedicat
Taurini nuper magna qui frequentia
Vicatim Christum coluere splendide.
Quot flores circum, thura quot flammantia!
Viretque rara civium devotio!
Et illis dedico piis sodalibus,
Decet nam magnis hos efferre laudibus,
Quae est cura Sacramentum colere!
Abest hinc omnis sannis (2) et scurilis:
Ad fabulam aures lepidas nunc advortite,
Et nobis plausibus spiritus addite.

ACTIO.

Actio est in foro apud theatrum Vespasiani. Magna hominum turba simul colloquentium introque inspicientium, sunt christiani, sunt idolorum cultores, qui varios inter se sermones serunt, atque ex ingenio diversa promunt.

SCENA I.

CIVES.

I CIVIS. (3) Aiunt christianos duci ad supplicium.
II CIVIS. Ita est!
III CIVIS. Sunt multi qui detrusi in carcerem
Exspectant.
I C. Enim quid machinantur pessimi?
II C. Reapse nescio!
III C. Caesar sic imperat!
Scit ipse!...
II C. Recte plecti caput perfidum!

(Ad proximum numerum).

(1) Vocem spectatorum simulans.
(2) Ab sanna, quod verbum facetiam significat et argutiam.
Hinc fortasse quod Subalpini dicebant *una zanada*.
(3) Civi introeunti.

l) Conventio de iure comprehensionis in bellis reprimendo;

m) Conventio de coetu praedarum inter variis populos constituendo;

n) Conventio de iuribus et debitibus a nationibus neutri bellantium parti faventibus in bello maritimo.

Declaravit insuper esse interdicendum quominus ab aerostatis fulminea tormenta efficiantur; arbitratum esse ex obligatione iniungendum; pluraque vota emisit, quae brevitatis causa omittimus. Ex quibus facile colligitur, Haganos legatos si quid ad bellum horrores leniendos sint assequunti, certe generalem quaectionem de pace deque arbitratibus nullum gradum ultra tulisse.

Mauritana res.

Mauritanas res quasi per menstrua diaria emunciantibus – (non enim certi quidquam aut sperti plane videmus) – primum nobis occurrit Gallici administri Regnault, Rabat in urbe, reductio, in qua Abd-El-Azis Caesaris gubernium cum certiorem fecit, se fidum Algecirano foederi mansurum, atque publicum ordinem omni opera servaturum; nihil vero aperuit circa Mauritani regis consilia contra Muley-Afid fratrem et cunulum, deque internis civitatis perturbationibus. In Gallicam manum impetus inter Udjda et Lalla Marnia oppida, quem deinde Arabes pertinuerunt, procul dubio fanatico furi tribuendus est ob eventus bellicos ad Atlanticum mare, neque maioris momenti habendus. Contra, audax aggressio in Gallicas acies, camina ad Taddert facientes, unde milites nonnulli mortem et vulnera passi sunt, si quidem aggressores ex primo Muley-Afid agmine erant, huiusque viri sortem iri definitum indigitabit: is enim, Mogador oppidum relinquens, aut re evincet satis virium sibi esse ad resistendum, aut fratribus substitutioni esse renuendum, quum etiam viderit legatos a se per Europam missos nullib[us] esse receptos neque coram gubernantes admissos.

Turcarum Persarumque contentiones.

Turcarum pariter Persarumque inter se contentiobus finis adhuc nullus impositus. Nunquias enim novae Persarum terrarum occupationes a Turcicis agminibus factae inter Tabris et Urmia. Quorsum advenietur, si Constantinopoli ultra negabitur iussa esse de re emissas, dum nihil providetur ut desinant?

Austrorum Hungarorumque trepidationes.

Austrorum Hungarorumque, quin etiam totius orbis, animi anxi quidem ac trepidi his diebus fuere de augusti senis Francisci Iosephi Imperatoris valetudine; eoque magis quod fama manaverit magnum illum ducem, qui regni haeres est, gravissimo et ipsum morbo laborare. Faustis vero auspiciis periculum omne nunc etiam videtur longe depulsum.

Ex inferiore America.

Ut tandem aliquando novi quidquam ex inferiore America comperiremus, Argentina

civitas certiores nos fecit, Corrientes provinciam civili bello agitari; Honduras autem et S. Salvatoris civitates novis aemulationibus graviter inter sese contendere.

PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS

In Austria compromissum cum Hungaria late admissum; Czechorum tamen factio acerrime obstat. Itaque factum est ut eorum administri Forscht et Pacak a suis munib[us] recesserint.

In Bavaria novus coetus congregatus, cuius plerique legati catholicae parti favent. Rationes accepti et expensi in disceptationem vocatae floridam regni vitam patefecerunt.

In Dania de regni praesidiis angendis disceptatur.

In Germania rerum ad exteris administer Tschirschky a munere abdicavit. Schoen doctor, Petropoli Germanorum legatus, ei est suffeetus.

In Hispania coetus sessiones placide resumptae.

In Hungaria administri declararunt se ex ipsa Imperatoris voluntate proxime novam legem de universalis iure suffragii exhibituros. Compromissum cum altera regni parte iri a plerisque acceptum appetit, quamquam a nonnullis acriter et ibi oppugnat.

In Serbia Skupcinæ quam dicunt sessiones prorogatae.

PER ORBEM

Die XXI mens. Septembris MDCCCVII in ferrifodinis apud Neo-eboracum cavea decem et septem cunicularios continens, ex altitudine DCC pedum in barathrum praecipitat. Ex miseria illis opificibus quatuordecim malo fato occumbunt.

— d. XXII in Genuensi portu ditissima vettoria navis *Principessa Iolanda* dum in mare primum immittitur, improvisa machinarum labore, fluctibus obruitur.

— d. XXV in Hispania Guadalmedina flumen super ripas effusum Malacae urbis vicos quatuor submergit.

— d. XXVI Parmae monumentum Victorio Bottego, audaci illi terrarum exploratori, sollemni ritu dicatur.

Mainau, Badensis magnus dux cursum vitae absolvit.

— d. XXIX Caprarolae, in oppido Romanæ provinciae, ac deinde in eius patria domo, Vignola, Iacobi Barozzi, architecti inter omnes celeberrimi, centenaria sollemnia celebrantur.

Die I mensis Octobris Rodigii obit Caietanus Oliva, antiquitatis et scriptorum veterum peritissimus.

— d. III Siamensis rex Romam visitaturus advenit.

Ex Russica provincia Cernicoff gravis colonorum seditio nunciatur.

— d. VIII Bulgarorum praedatorum manus graecum oppidum Negovani ferro et igni vastat.

— d. IX in Russia curruum series vapore actorum ad Yourieff-Walk a latronibus invaditur, qui viatores tres interficiunt.

— d. X Mediolani in dementium nosocomio moritur Romualdus Marenco, musices magister et chorearum auctor notissimus.

Ad Budam, Hungaricam urbem, ferriviarum conflictus accidit, unde viatores quinque perimuntur, plures vulnerantur.

— d. XI Mediolani, ob vim in operarios seditiones adhibitam, opifices omnes ex condictio a suis laboribus recedunt. Publici ordinis turbatio fit.

— d. XII similia Bononiae, ac deinde Augustae Taurinorum renovantur.

Athenis vita fungitur Adulphus Furtwaengler, scientia antiquitatis, quae ad veterum artis monumenta spectat, nostris diebus facile principes.

— d. XIII Georgius, Graecorum princeps regulus, fundamenta iacit novae urbis Anchiali.

— d. XIV in Hispania nova damna ex fluminis inundationibus lugentur.

— d. XVI Fontanet, in urbe Civitatum Federaatarum Americae Septemtr., opificium ad pyrogranum conficiendam improviso incenditur, aedificia circum ad mille passus diripiens, atroce mortem multis procurans.

— d. XVIII Liger flumen alveum excedit sata laeta per cursum omnino subvertens.

— d. XIX Haganus de pace conventus alter absolvitur.

AENIGMATA

Est pulcher roseis pueris tenerisque puellis,
est tibi dum te ornant lilia teque rosae.

Cui nova multiplici adiicitur si litera forma,
Proteus tam varia non habet ipse vices.

B madet aurora, B vespere lacte papillas;
hoc abit et phthisis, hoc, balbe puelle, bibe.

C novat et lapidem et nigram robigine falcam;
illa etiam Aegaei est insula pulera maris.

D magis uxore o quotiens est cara marito!

Tu tamen absque illa, nostra puerilla, places.

M, qui forte tibi est vel primo in limine vitas,
nec, te cum turpat, languida ruga perit.

Candide R, caeli sedet alba in vertice luna;

quas serui exili in vimine tinge rosas.

V nunquam audivi qui sit, qua natus in urbe:

vos qui legistis dicite, amabo mihi.

I. B. PESENTI.

Ex sociis, qui totius aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorum miserint intra menses duos, unus, sortitus,

gratis accipiet opus, cui titulus:

THOMAE VALLAURI
DE RE EPIGRAPHICA
ACROASIS.

Aenigmata an. X. n. VIII proposita his respondent:

1) Pala, Palla, Palea, Palma;

2) Cor-sica.

Ea rite soluta miserunt:

Henr. Tarallo; Vinc. Starace, Neapol. — Alois. Cappelli, Senis. — C. Leclerc, Montegregali in Canada. — B. Michalaki, ex Polonia. — Merky ch., Bellegagny. — Aug. Roberge, Chicottino in Canada. — Rich. Müller, Berotino. — Petrus Tergestinus. — Gregorius Cleary, Roma. — F. Arnori, Mediolano. — Ioan. Rappel, Aureliano. — F. Guerra, Alessio. — Rich. Brondel, Brugis. — I. Ortiz, Morelia. — Fr. Bonaventura, Aeterno. — Rich. Lefebre, Parisis.

Sortitus est praemium:

F. ARNORI,

ad quem missum est PETRI ANGELINI opus, cui titulus:

LOLLIUS

SIVE DE PROVECTA LATINITATE.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMA — Ex officina Pacis, Phil. Cuggiani.